
Förklaringar till Sverigedemokraternas framgång och strategiska slutsatser för arbetarrörelsen

**Sidorapport till
Utan segel i vänstervinden**

Förklaringar till Sverigedemokraternas framgång och strategiska slutsatser för arbetarrörelsen.

Sidorapport till
Utan segel i vänstervinden

RAPPORTFÖRFATTARE: MATS WINGBORG

OKTOBER 2014

Sammanfattning

Partiet med störst framgångar i valet 2014 är tveklöst Sverigedemokraterna. Ökningen med över 7 procentenheter innebär att partiet växer i många väljargrupper. Vem som röstar på Sverigedemokraterna och varför är långt från enkelt att svara på. Sannolikt är svaren fler nu, jämfört med tidigare val.

I korthet går det att se att Sverigedemokraterna växer dels av egen kraft, dels på grund av gynnsamma omständigheter. Partiet har varit skickligt i att mobilisera sina potentiella väljare och genomfört en effektiv valrörelse. Det mesta tyder på att andelen väljare som sympatiserar med Sverigedemokraternas politik inte har ökat. Däremot har de väljarna i högre utsträckning låtit just de värderingarna vara vägledande i valet av parti. Samtidigt har flertalet av de andra partierna samlat sig (åtminstone retoriskt) kring den politiska mitten. En otydlighet kring politiska konflikter mellan vänster och höger har gynnat Sverigedemokraterna, som har presenterat en egen konfliktdimension och varit mycket tydliga i sin politik.

Vägen framåt för arbetarrörelsen bör handla om att dels begränsa Sverigedemokraternas politiska utrymme, dels om att erbjuda ett trovärdigt politiskt alternativ. Samarbete med Sverigedemokraterna eller en utpräglad mittenpolitik i rikspolitiken mellan rödgröna och borgerliga partier kommer att gynna Sverigedemokraterna. En vänsterpolitik som förbättrar människors villkor i hela Sverige är central. Samtidigt går det inte att låtsas som om Sverigedemokraterna inte finns. Partiets politik måste dissekteras och bemötas. Strategier för arbetet mot Sverigedemokraterna och partiets politik på arbetsplatser och i de politiska rummen behövs.

Katalys tidigare publikationer

- No 1: Välfärden är vinsten
- No 2: Svar på tal om vinster i välfärden
- No 3: Vilken arbetsmarknad ska vi ha?
- No 4: Slaget om den likvärdiga skolan
- No 5: Hälften kvar och hela framtiden
- No 6: "Jag tar värktabletter men det hjälper inte"
- No 7: Vägen till en likvärdig skola
- No 8: Fallet järnvägen
- No 9: Björklundeffekten
- No 10: Åtstramningsdoktrinen
- No 11: En röst på SD är en röst på högern
- No 12: Mest åt de rika
- No 13: Färre lärare ger vinsten!
- No 14: Ordens makt i politiken
- No 15: Handbok för en ny kulturminister
- No 16: Städtjänst och bartender för alla?
- No 17: Förklaringar till SD:s framgång
- No 18: Utan segel i vänstervinden – eftervalsanalys

Katalys – Institut för facklig idéutveckling

Katalys är ett oberoende fackligt idéinstitut som bedriver utredningsverksamhet och opinionsbildning. Våra verksamhetsområden är välfärd, samhällsekonomi, arbetsmarknad och fördelningsfrågor. Vår uppgift är att generera kunskap och perspektiv som kommer såväl den politiska debatten som fackföreningsrörelsen och dess företrädare på lokal, regional och central nivå till gagn. Men vår uppgift är även att driva den politiska debatten framåt i dessa frågor, med egna analyser och förslag grundade i fackliga perspektiv. Vi står på två ben – idéutveckling och politisk påverkan. Värderingsmässigt står vi på LO-medlemmarnas sida. Katalys tror inte att ökade samhällsklyftor är en naturlig eller opåverkbar följd av en globaliserad värld. Vi ställer inte upp på resonemang om att bara för att det går att skapa en marknad av något som vi äger gemensamt, så ska den marknaden skapas. Vi ser att det finns konstruktiva vägar framåt för den svenska arbetsmarknaden och att de principer som en gång formade arbetsmarknaden är relevanta även i framtiden. Vi vill bidra till att den generella välfärden och trygghetssystem säkras och utvecklas. Katalys – Institut för facklig idéutveckling startades på initiativ av 6F – fackförbund i samverkan. 6F utgörs av LO-förbunden Byggnads, Elektrikerna, Fastighets, Målarna och Seko.

Kontaktuppgifter:

Daniel Suhonen
Chef
Tel +46 (0) 73 519 01 06
daniel.suhonen@katalys.org

Victor Bernhardt
Utredare
+46 (0) 70 143 07 77
victor.bernhardt@katalys.org

Denna rapport är skriven av Mats Wingborg.

Besök vår hemsida: www.katalys.org

Innehållsförteckning

1. Inledning	8
2. Övergripande bild	9
3. Vilka röstade på SD?.....	11
4. Vad är förklaringarna till SD:s framgångar?	12
4.1. Otydliga skiljelinjer mellan vänster och höger i politiken.....	12
4.2. Mer rumsrent parti	12
4.3. SD ökade i flertalet väljargrupper	12
4.4. Väljarströmmar från Moderaterna.....	13
4.5. Systematiskt uppbyggande av partiorganisationen	14
4.6. SD har slagit mynt av rädsla för social dumping.....	14
4.7. Kontraproduktiv agitation	15
4.8. Valrörelsen.....	15
5. Slutsatser för arbetarrörelsen	16
5.1. Ingen kohandel	16
5.2. Tydliga konfliktlinjer i politiken och en aktiv arbetarrörelse....	16
6. Källor	18
7. Fotnoter	19

1. Inledning

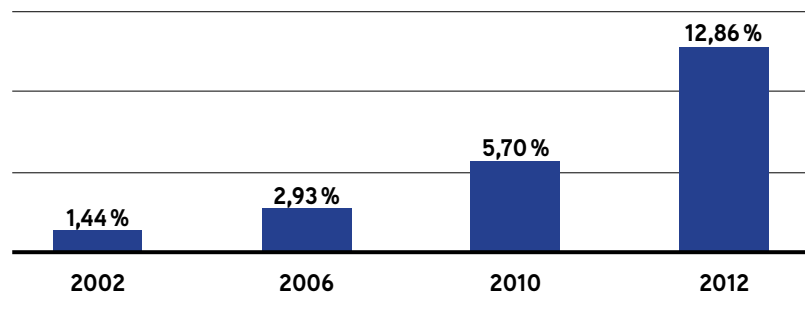
Den här rapporten är ett supplement till Katalys analys av 2014 års val, *Utan seger i vänstervinden*. I rapporten utvecklas de resonemang kring Sverigedemokraterna som återfinns i valanalysen. Vår förhoppning är att den kan utgöra underlag för diskussion och debatt inom arbetarrörelsen kring Sverigedemokraterna.

2. Övergripande bild

I riksdagsvalet 2014 fick Sverigedemokraterna (SD) 12,9 procent. Det innebar att partiet ökade med 7,2 procentenheter sedan valet 2010. Sammantaget röstade 780 962 personer på SD 2014, vilket räknat i antalet röster var en ökning på 449 582 röster sedan 2010. Valresultatet innebar att SD blev Sveriges tredje största parti. Högst andel röster i riksdagsvalet fick SD i Sjöbo (30,0 procent) och i Bromölla (27,9 procent). I Sjöbo och Hörby blev SD största parti. Lägst andel röster fick SD i Danderyd (5,3 procent) och i Umeå (5,6 procent). Den relativt låga procentsatsen döljer dock inte det faktum att SD stärker sin ställning i orter likt Danderyd och Umeå där partiet tidigare haft ett lågt väljarstöd.

SD har fördubblat sitt röstantal i fyra riksdagsval i rad. Det är unikt i svensk politisk historia.

Diagram 1. Sverigedemokraternas väljarstöd 2002–2014.

Även i landstings- och kommunalvalen har SD successivt ökat. I landstingsvalen 2014 fick SD högst andel röster i Skåne (14,5 procent), men partiets ökning var störst i Östergötland där ökningen blev 6,2 procentenheter. Lägst andel röster i landstingsvalen fick SD i Norrbotten, men även där ökade partiet med 3,2 procentenheter. SD gick framåt i samtliga landsting i valet 2014.

I kommunalvalen fick SD högst andel röster i Örskällunga (24 procent) och lägst andel röster i Dorotea (0,6 procent). SD gick fram i kommunalvalen i samtliga kommuner med undantag av Härjedalen (-0,4 procentenheter) och Vaxholm (-0,1 procentenheter).

De två län där SD har sina absolut starkaste fästen är fortfarande Blekinge (18,6 procent) och Skåne (18,0 procent). Riksdagsvalet 2014 innebar dock att SD fick ett ordentligt genomslag även i andra delar av landet.

Det län där SD ökade mest i riksdagsvalet 2014 var Dalarna (+9,9 procentenheter till 16,8 procent). Men SD ökade också med mer än 9 procentenheter i Kalmar län (+9,5 till 16,8 procent), Kronobergs län (+9,3 till 17,7 procent) och i Östergötland (+9,2 procent till 14,5 procent). Svagast är SD fortfarande i Västerbotten (7,3 procent), men även där skedde en tydlig ökning (+4,6 procentenheter).

I 98 kommuner ökade SD sin röstandel i riksdagsvalet med 10 procentenheter eller mer. Särskilt många av dessa kommuner återfinns i

Skåne (16 stycken), i Västra Götaland (15 stycken), i Östergötland (10 stycken) och i Dalarna (9 stycken).

Ett tydligt mönster är att SD ofta gått fram särskilt kraftigt i mindre kommuner, ofta låginkomstkommuner av bruksortskaraktär, medan partiet inte gjort samma framgångar i universitetskommuner.¹

Sverigedemokraterna lyckades sammantaget ändå bättre i riksdagsvalet än i kommunal- och landstingsvalen. I genomsnitt fick SD 9,2 procent i landstingsvalen och 9,3 procent i kommunalvalen. Detta är klart lägre än i riksdagsvalet. En stor grupp väljare har röstat på SD i riksdagsvalet och på ett annat parti i landstings- och kommunalvalen.

Det kan finnas flera förklaringar till skillnaden mellan resultaten i riksdagsvalet och i landstings- och kommunalvalen. En är att SD ofta saknar lokalavdelningar i norra Sverige, då kanske sympatisörer röstar på ett annat parti lokalt. En annan förklaring är att det kan finnas en större närhet till lokala partier, då kanske man också röstar på en lokal politiker som man känner och har förtroende för. Samtidigt går det att tänka sig att väljare som upplever ett gap till rikspolitikens aktörer har markerat det genom att proteströsta på SD. En ytterligare förklaring kan vara att migrations- och flyktingpolitik är en fråga som främst förs på en nationell nivå. I landsting och kommuner tenderar frågor om välfärd och andra lokalpolitiska frågor att vara mer framträdande.

3. Vilka röstade på SD?

SVT:s vallokalundersökning Valu ger en bild av SD:s väljare som i hög grad stämmer överens med tidigare undersökningar.² Vid valet 2014 ansåg SD:s väljare att följande tre politiska frågor var viktigast (i rangordning): Flyktingar/invandring, lag och ordning samt sjukvården. Av de 19 möjliga alternativen ansåg SD:s väljare att jämställdheten mellan kvinnor och män samt miljön var de två minst viktiga frågorna.

På frågan "Vilket parti tycker Du har bäst politik när det gäller..." svarade 17 procent av samtliga att SD var bäst när det gäller flyktingar/invandring. Motsvarande relativt höga siffra hade inte SD när det gäller någon annan fråga.

Mycket tyder på att SD blev näst största parti bland LO-medlemmar, även om steget upp till Socialdemokraterna (S) är stort. Det kommer av en markant ökning i väljarstöd som kan förklaras av en övergång från Moderaterna (M) till SD. Den som går tillbaka längre i tiden ser dock att även S tappat inom LO-gruppen. Vid exempelvis valet 1994 stödde 66 procent av LO-medlemmarna S. Det är därför troligt att det också funnits en väljarström först från S till framför allt M och sedan vidare från M till SD.

SD är det mest utpräglade manspartiet sett till vilka som röstade på det. Men andelen kvinnor som röstat på SD har ökat sedan valet 2010. När SD-väljarna placerar in sig på en vänster-högerskala ansåg 44 procent att de stod till höger, 39 procent varken eller och 17 procent att de stod till vänster.

SD:s väljare utmärker sig genom att ha mycket lågt förtroende för "svenska politiker". Endast 26 procent av SD:s väljare uppger att det hyser ett sådant förtroende. Det är en långt lägre andel jämfört med alla andra partier. Motsvarande siffra för S är exempelvis 66 procent. Högst ligger den för M med 81 procent.

SD:s väljare anser i högre utsträckning än väljarna för något annat parti, undantaget M, att den egna partiledaren haft en stor betydelse för vilket parti de röstat på. Närmare bestämt svarade 38 procent av SD:s väljare att Jimmie Åkesson hade haft en stor betydelse för att de röstat på partiet.

4. Vad är förklaringarna till SD:s framgångar?

I valet 2014 ökade SD markant i hela landet. Det finns inte en orsak som kan förklara detta, utan flera orsaker av olika karaktär.

4.1. Otydliga skiljelinjer mellan vänster och höger i politiken

Högerradikala partiers framgångar i Europa beror till stor del på att dessa partier gynnas om motsättningen mellan vänster och höger blir mindre tydlig i politiken. Då blir det enklare för högerpopulistiska och högerextrema partier att fokusera på frågor såsom invandring, brottsbekämpning och synen på familjen. Allra tydligast har detta fenomen varit när socialdemokratiska partier regerat tillsammans med konservativa partier, som tidigare i Österrike. Det har omedelbart lett till en uppgång för de högerradikala partierna.

I Sverige finns tydliga skiljelinjer mellan vänster och höger, särskilt i jämförelse med många andra länder i Europa. Men det går att ifrågasätta hur tydliga dessa skiljelinjer varit under valrörelsen 2014. Det avgörande är inte hur stora skillnaderna är i den reella politiken, utan hur stora skillnader väljarna uppfattar. Med tydligare skiljelinjer mellan vänster och höger och vänster hade SD fått det svårare att mobilisera.

4.2. Mer rumsrent parti

Opinionen för en mer restriktiv invandringspolitik har inte stärkts. Däremot har SD blivit bättre på att mobilisera människor som är kritiska till den nuvarande invandringspolitiken. Ett skäl kan vara att det successivt blivit något mer rumsrent att rösta på SD. Det är i sin tur en effekt av att SD kom in i riksdagen 2010. Det har bidragit till att öppna flera arenor för SD, inte minst i medier.

Detta betyder inte att SD blivit ett "accepterat" parti, inget annat riksdagsparti vill samarbeta med SD och hos allmänheten finns en bred uppslutning kring att ta avstånd från SD. Dock, utifrån en totalt isolerad position har SD tagit några steg i riktning mot att bli rumsrent. För vissa väljare har detta antagligen betytt att "lockat har öppnats", det har blivit möjligt att rösta på SD.

4.3. SD ökade i flertalet väljargrupper

SD har gått framåt i alla grupper i samhället. Även om framgångarna har varit större inom vissa grupper finns en övergripande allmän trend av ökande sympati för SD. Utifrån position på arbetsmarknaden har ökningen varit särskilt stor i de grupper där SD redan tidigare var starkast. Ökningen mellan 2010 och 2014 var i Valu störst i gruppen "sjuka/aktivitetsstöd". Samtidigt ökade SD även märkbart bland exempelvis tjänstemän och företagare.

Om vi bryter ner väljarna på ålder framträder samma mönster. SD går framåt i alla grupper, men ökningen är i särklass störst i gruppen 65+. SD bedrev i valet en omfattande kampanj kring villkoren för äldre.

Näst störst var ökningen i gruppen 31–64 år och minst i grupperna 22–30 år respektive 18–21 år.

Breddningen av väljarbasen gäller även regionalt. Under en lång period låg alla SD:s starka fästen i Blekinge och Skåne. Så ser det inte längre ut. I samtliga län finns kommuner där SD fick 10 procent eller mer i riksdagsvalet 2014. SD har fått särskilt många röster i många mindre landsortskommuner där de genomsnittliga inkomsterna är låga och utbildningsnivån låg. Ofta har dessa kommuner en bruksortskaraktär. (Omvänt är SD svagare i höginkomstkommuner, som i Danderyd, eller i kommuner med universitet, som Umeå.) I flera av dessa kommuner är arbetslösheten hög och det finns en utbredd oro inför framtiden.

Traditionellt har dessa kommuner varit starka socialdemokratiska fästen och ofta är S fortfarande starka, men samtidigt har SD gått framåt. Det är uppenbart att en hel del människor på dessa orter misstror arbetarrörelsens satsningar och visioner, i stället röstar man på SD. Förmodligen är detta inte ett uttryck för att man tror på SD:s lösningar, utan snarare som ett en protest eller som ett uttryck för desperation. Detta fenomen är för övrigt inte enbart svenskt. Över hela Europa har höger-radikala och högerpopulistiska partier ofta gått fram i nerlitna bruks-samhällen med hög arbetslöshet, även om det inte finns något entydigt samband mellan hög arbetslöshet och framväxten av höger-radikala och högerpopulistiska partier (exempelvis Spanien bryter mönstret).

SD har här exploaterat motsättningen mellan centrum och periferi. Många mindre samhällen i Sverige håller på att förblöda: Valfärden monteras ner, butiker försvinner och unga människor flyttar. Många människor i dessa samhällen upplever ett stort avstånd till de politiska och ekonomiska eliterna i storstadsområdena. Klyftan mellan centrum och periferi kan skapa frustration och ett kulturellt utanförskap. SD har lyckats exploatera en del av denna opinion. SD bedrev en regionalt fokuserad valrörelse. Jimmie Åkesson reste till fler kommuner än någon annan partiledare. I minst besökte Åkesson många småkommuner i inlandet.

4.4. Väljarströmmar från Moderaterna

SD:s väljare kännetecknas jämfört med andra partiers väljare av misstro mot politiska företrädare. Tidigare undersökningar har visat att denna attityd också innebär en misstro mot medier och olika former av intellektuella eliter. Ofta kallas denna attityd för anti-etablissemang eller missnöjesröstning. Sett över tid har andelen väljare som säger sig ha förtroende för politiker ökat, men Valu visade en liten minskning 2014.

Mer intressant är att titta på andelen med en attityd präglad av anti-etablissemang inom M. Den har nämligen minskat betydligt, i synnerhet under den senaste perioden då M varit statsbärande parti. Enligt Valu har andelen moderatväljare som har stort förtroende för svenska politiker ökat sedan 2002 till 2014 från 50 procent till 81 procent. En orsak till denna ökning kan vara att anti-etablissemangsrösterna successivt har gått över till SD.

Denna hypotes stärks av Valu 2014:s statistik över väljarströmmarna. Den statistiken visar att var nästan tredje person som röstade på SD i riksdagsvalet 2014 röstade på M 2010. Detta är den i särklass största väljarströmmen till SD. En förklaring är sålunda att många "missnöjes-

röstare” har lämnat M och i stället gått till SD. I och med att Valu 2014 underskattade hur många som hade röstat på SD kan denna ström från M till SD i själva verket ha varit ännu större.

I boken *En röst på SD är en röst till höger* (Katalys, 2014) beskrivs SD som ett antiliberalt högerparti. Detta innebär inte att SD gillar de borgerliga (ännu mindre att de borgerliga gillar SD), däremot att SD hyser ett hat mot arbetarrörelsen. En konsekvens är att SD föredrar att stödja borgerliga partier framför S. Samtidigt som SD representerar en antiliberalt och rasistisk höger har de borgerliga partierna, möjligen med undantag av Kristdemokraterna (KD), positionerat sig i det nyliberala hörnet. Detta har skapat ett tomrum som utnyttjats av SD. I synnerhet inom M har det hela tiden funnits en underström av en mer traditionell höger, som förordar en stark statsapparat, familjen och försvaret. I boken "En röst på SD är en röst till höger" intervjuas sex personer som tidigare varit ledande moderata kommunpolitiker och som sedan har gått över till SD. Deras gemensamma förklaring till partibytet är att de ogillar de "Nya Moderaterna", däremot uppskattade de moderater av den gamla stammen, en säger att det var bättre på "Gösta Bohmans" tid.

SD:s resultat i kommunvalen stödjer tesen om ett ökat antal anti-etablissemangs röster. SD:s resultat i riksdagsvalet 2014 var 3,6 procentenheter högre än de sammantagna resultaten i kommunvalen. Väljare som är missnöjda med etablissemangen kan tänkas acceptera lokala partiföreträdare från andra partier än SD, medan man röstar på SD i riksdagen.

4.5. Systematiskt uppbyggande av partiorganisationen

SD har systematiskt byggt upp allt fler lokalavdelningar, till dagens 116. Antalet lokalavdelningar har skapat en organisatorisk stabilitet i partiet. Det kan jämföras med Ny Demokrati, som satt i riksdagen mellan 1991–1994 men som sedan snabbt rasade samman. Ny Demokrati skapade lokala organisationer och blev därmed ytterst bräckligt.

Partiledningen har stark kontroll över lokalavdelningarna. Bland annat måste avdelningarna betala in en del av det lokala partistödet till partiet centralt. SD är en starkt centraliserad organisation som utesluter fler medlemmar än något annat parti. Interna politiska strider tystas ned. Det går att ha olika uppfattningar om denna ledarstil, men forskning om högerradikala och högerpopulistiska partier visar att sådana partier har lättare att växa om partiledningen har en stark kontroll.

4.6. SD har slagit mynt av rädsla för social dumping

Bland LO-väljare finns tendenser till en högre andel SD-sympatisörer bland de som verkar i branscher med hög andel utländska arbetstagare som arbetar under sämre villkor än svenska arbetstagare. I de här branscherna gror en rädsla för urholkade arbetsvillkor. Rädslan handlar inte om att det finns utländska arbetstagare i Sverige i sig – det finns det i många branscher – utan om att det finns olika grupper av arbetstagare som arbetar under olika villkor. Det centrala i detta sammanhang är inte graden av försämring. Det som påverkar attityderna är själva rädslan för en försämring.

4.7. Kontraproduktiv agitation

Argumentationen mot SD är med rätta hård. Gång på gång uppmärksammas att SD-företrädare har uttalat sig rasistiskt eller har ett brottsligt förflutet. Det finns också en uppsjö av skämt om SD, både upprett och i form av virala filmer. Problemet med denna hållning är att SD-sympatisörer kan uppfatta att de stigmatiseras eller förlöjligas. Det kan bidra till att stärka känslan av samhörighet och viljan till revansch. En annan variant på samma tema är när SD stängs ute från det offentliga rummet, buas ut eller hånas. SD:s partiledning utnyttjar det och beskriver sig själva som utsatta eller som martyrer.

Det behövs en hård kritik mot SD, men det är viktigt hur den är utformad. En del av den kritik som hittills riktats mot SD förefaller snarare ha stärkt partiet eller åtminstone runnit av partiet utan effekt.

4.8. Valrörelsen

I slutet av valrörelsen hävdade statsministern och moderata partiledaren Fredrik Reinfeldt att de ökade flyktingströmmarna till Sverige innebär att vi kan behöva spara på välfärden. Det hade varit möjligt för Reinfeldt att i stället hävda att kostnaderna för de ökande flyktingströmmarna innebär att vi nu måste återinföra fastighetskatten eller att vi måste bygga färre JAS-plan. Nu valde Reinfeldt att ställa kostnaderna för flyktingmottagandet mot kostnaderna för välfärden. Detta bekräftade SD:s världsbild och en bekräftad världsbild är ett tacksamt politiskt instrument. Effekten av utspelet ska dock inte överdrivas. Något som talar för att denna orsak inte varit avgörande är att en hög andel av SD:s väljare tidigt beslutade sig för vilket parti de skulle rösta på.

Valdeltagandet ökade 2014. Det innebär förmodligen att fler låginkomsttagare och arbetslösa röstade. Detta har sannolikt gynnat S, men förmodligen också SD.

5. Slutsatser för arbetarrörelsen

Arbetarrörelsen har tredubbla intressen av att motverka SD. För det första är SD ett parti med rasistiska drag. För det andra är SD ett höger-radikalt parti som ser som sin uppgift att slå sönder arbetarrörelsen. För det tredje vinner SD väljare bland LO-medlemmar.

Arbetarrörelsens strategi för att motverka SD måste innehålla flera nivåer. Det visar inte minst en analys av valet 2014. Samtidigt ska det erkännas att det inte finns någon enkel och självklar väg för att minska stödet för höger-radikala partier som SD. Arbetarrörelsen i Europa har prövat många olika strategier, men det finns ingen som alltid har fungerat.

5.1. Ingen kohandel

Det är oundvikligt att SD genom sina valframgångar blir ännu något mer rumsrent, men samtidigt är det viktigt att förhindra att partiet får komma in i den politiska värmen. SD är inte ett parti som andra. Framför allt är det viktigt att alla partier säger nej till all kohandel. I den statsvetenskapliga debatten kallas denna hållning för "cordon sanitaire". I Belgien har övriga partier tillämpat denna hållning gentemot det höger-radikala partiet Vlaams Belang. Det har också gett resultat. Vlaams Belang fick 20,7 procent av rösterna i regionalvalen i Flandern, vid motsvarande val 2014 fick partiet 5,98 procent. Ännu sämre gick det för Vlaams Belang i parlamentsvalet 2014 då partiet sjönk till 3,7 procent, från 7,8 procent 2010 och 12,0 procent 2007. En förklaring är att väljare till sist tyckte att det var meningslöst att rösta på ett parti som inte fick något inflytande

På sikt finns en risk för att borgerliga partier börjar samarbeta med SD. Den borgerliga regeringen 2006–2014 med avgående moderatledaren Fredrik Reinfeldt i spetsen var tydlig i att ta avstånd från SD. Om det är en hållning som kommer att gälla även framöver återstår att se. Den borgerliga eftervalsdebatten pekar åt flera håll, men i den finns röster som uppmanar till samarbeten med SD.

5.2. Tydliga konfliktlinjer i politiken och en aktiv arbetarrörelse

En tydlig vänster–högerkonflikt i politiken minskar utrymmet för radikala högerpartier. Dessa partier anser själva att de befinner sig i "mitten" eller "utanför" vänster och höger i politiken (även om de i realiteten oftast röstar åt höger i parlamentariska församlingar). I flera länder har de radikala högerpartierna fått luft under vingarna när politiken konvergerat, det vill säga när skillnaderna mellan de övriga partierna blivit små. När övriga riksdagspartier har slipat ned sina ställningstaganden har många väljare uppfattat SD som "det enda oppositionspartiet".

För arbetarrörelsen innebär det att man måste arbeta utifrån en komplex och ibland till med motsägelsefull strategi. Å ena sidan bör arbetarrörelsen delta i en enig front mot SD:s rasism. Å andra sidan måste man ta strid mot högerperspektiv i politiken. Arbetarrörelsen måste klara att lyfta både dessa perspektiv samtidigt. För S innebär det en yt-

terlig komplexitet, i och med att partiet ska leda en minoritetsregering i rådande parlamentariska läge, samtidigt som mer kompromissande kring mitten gynnar SD. Förutom *cordon sanitaire* bör arbetarrörelsen utveckla metoderna för att argumentera mot SD. En hånfull attityd är för det mesta kontraproduktiv. Arbetarrörelsen måste också tydligare samarbeta med antirasistiska och feministiska rörelser.

Arbetarrörelsen måste driva arbetet mot SD på flera nivåer både inom politiken och på arbetsplatserna. Det betyder att närvaron måste vara både lokal, regional och nationell. Inte minst krävs ett enträget arbete för att motverka att arbetstagare från andra länder tvingas acceptera sämre villkor. Det i sin tur kräver att arbetarrörelsens olika grenar inte längre kan förlora medlemmar och aktiva.

SD har gått fram i många samhällen med låga genomsnittliga inkomster och hög arbetslöshet. Flera av dessa samhällen ligger långt från storstadsområdena. Ett viktigt skäl till att SD gått fram är att arbetarrörelsen inte lyckats ingjuta hopp och tillförsikt bland väljarna. Det är ett misslyckande som kräver både aktivitet och mod. Mest avgörande är en politik som skapar jobb, återupprättar trygghetssystemen och som inte minst inkluderar hela landet.

6. Källor

Arbetarrörelsens strategier för att motverka främlingsfientliga och högerpopulistiska partier, Lodenius & Wingborg, LO/Friedrich Ebert Stiftung/Cevea och ABF, 2010

En röst på SD är en röst till höger, Wingborg, Katalys, 2014

Right-Wing Extremism in Europe – Country Analyses, Counter-Strategies and Labour-Market Oriented Exit Strategies, Friedrich Ebert Stiftung, 2013

SOM-institutet

Sverige år svenskarna – Motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige, Marie Demker, Atlas, 2014

Valu 2014 och tidigare Valu

7. Fotnoter

1. Exempel på kommuner där SD vuxit rejält är Vingåker (+13,3 procentenheter till sammantaget 20,5 procent), Boxholm (+10,0 procentenheter till 15,5 procent), Alvesta (+13,8 procentenheter till 21,6 procent), Tingsryd (+13,1 procentenheter till 20,4 procent), Högsby (+12,5 procentenheter till 20,0 procent), Torsås (+13,6 procentenheter till 20,8 procent), Örkelljunga (+12,3 procentenheter till 26,1 procent), Hylte (+11,8 procentenheter till 18,8 procent), Bengtsfors (+13,6 procentenheter till 19,2 procent), Dals-Ed (+14,3 procentenheter till 20,5 procent), Färgelanda (+15,6 procentenheter till 24,1 procent), Gullsång (+10,2 procentenheter till 16,4 procent), Munkedal (+12,1 procentenheter till 19,3 procent), Svenljunga (+11,0 procentenheter till 19,0 procent), Tidaholm (+10,5 procentenheter till 16,7 procent), Åmål (+11,6 procentenheter till 17,1 procent), Filipstad (+15,3 procentenheter till 21,5 procent), Storfors (+11,9 procentenheter till 17,6 procent), Säffle (+11,6 procentenheter till 18,0 procent), Årjäng (+ 11,5 procentenheter till 18,2 procent), Hällefors (+10,7 procentenheter till 18,0 procent), Laxå (+ 12,5 procentenheter till 17,9 procent), Ljusnarsberg (+14,0 procentenheter till 23,8 procent), Norberg (+13,1 procentenheter till 20,4 procent), Surahammar (+11,4 procentenheter till 18,3 procent), Älvdalen (+14,0 procentenheter till 21,8 procent), Ludvika (+12,4 procentenheter till 20,0 procent), Ockelbo (+12,8 procentenheter till 20,5 procent), Ragunda (+10,0 procentenheter till 13,8 procent) och Boden (+10,4 procentenheter till 14,9 procent).

2. SVT:s vallokalsundersökningar har gjorts sedan 1991. 2014 års Valu bygger på enkätsvar från 12 909 väljare vid 95 vallokaler och 45 förtidsröstningslokaler. Data ur Valu är oviktad och kompenserar inte för avvikelser. I år avvek Valu från valresultatet med i snitt 0,7 procentenheter. Avvikelsen är störst för Sverigedemokraterna (2,7 procent) och Feministiskt initiativ (0,9 procent). På grund av denna stora avvikelse är det svårt att använda siffrorna för dessa två partier ur Valu. Vi kommer enbart att använda dem som indikatorer på tendenser.

